

Napoludnie bombardovací útok štyroch bombardovacích lietadiel na bojovú pozíciu divízie Tatra. Ako sa pozorovalo, jeden nepriateľský bombardér sa zrútil 6 km na sever odtiaľ.

Situácia bánd: útoky slabších bánd 30—50 mužov na železničné opevnenia medzi Ružomberkom a Kralovanmi boli odrazené. Obsadením priestoru Ružomberok—Žilina—Pov. Bystrica—Sv. Jur 14. SS divíziou granátnikov (Halič č. 1) a čulou i stálou prieskumovou činnosťou tejto divízie nastal odchod silných skupín bánd smerom na protektorátnu hranicu.

2. Vlastná situácia:

Pri divízii Tatra a bojovej skupine Schill trvá nezmenene čulá prieskumová činnosť oboch bojových skupín.

V priestore Hybe (34 km záp. od Popradu)—Lipt. Sv. Ján (27 km vých. od Ružomberka)—Kráľ. Lehota (4 km juhozáp. od Hybe) 504. protiletický prápor bol nasadený na boj proti bándam.

Letecká činnosť: jeden Fw 189 robil poveternostný a bojový taktický prieskum v priestore Kremnica—Krupina (16 km juhových. od Ban. Štiavnice)—Nemce (21 km juhových. od Ban. Štiavnice). Dve bombardovacie lietadlá 109 robili taktický prieskum a pozorovacie lety nad letištami v priestore Zvolena a na ceste do Krupiny. Dve bomb. lietadlá uskutočnili voľný let bez dotyku s nepriateľom. He 111 robil prieskum v severomaďarskom priestore.

Poveternostná situácia: dopoludnia hmla, cez deň takmer zatiahnuté, veľmi obmedzená činnosť, hory v mračnách.

SÚA Praha. S 110-5-47/195. Originál; strojopis. (Z nemčiny preložila IK.)

445

1944, [október 16. Praha.]¹ — Poznámky a návrhy Frankovho spolupracovníka prof. dr. H. Raschhofera na propagandistické využitie predpokladaného dobytia Banskej Bystrice nacistami. Týkajú sa vyslania propagandistickej skupiny na Slovensko, vyhlásenia ľudáckej vlády, opatrení slovenského snemu a plánovaného prejavu prezidenta Tisu v Banskej Bystrici.

Poznámky k problému propagandistického oddielu Slovensko

a) Aj keď sa uskutočňujú vojenské opatrenia, neprestáva politika.

Treba ju len uskutočňovať zvláštnym spôsobom. Podstatne vnútropolitický charakter aj vojenských rozporov si priam vyžaduje politickú pohotovosť.

b) Ak obvyklá činnosť vyslanectva ustupuje do pozadia, treba ju podľa pokynu H. istým spôsobom nahradiť pri výkonnom vojenskom orgáne.

¹ Poznámky sú bez sprievodného listu. O Raschhoferovom autorstve svedčia zle čitateľné rukopisné poznámky na prvej a druhej strane dokumentu. Na prvej strane je pripísané dátum 16. 10. Pokiaľ ide o náčrt hlavných myšlienok pre Tisov prejav, ide zrejme o koncept, ktorý až po rozhovore s Frankom nadobudol definitívnu podobu v Raschhoferových poznámkach z 28. 10. 1944 zaslaných Höflemu (viď dokument čís. 509).

Raschhoferove poznámky z polovice októbra sú svedectvom veľkého záujmu K. H. Franka o udalosti na Slovensku a jeho snahy formovať nacistickú politiku voči Slovensku. Táto problematika, skúmaná zatiaľ len z čiastkového aspektu podielu nacistického aparátu v protektoráte na bojových protipovstaleckých akciách, zaslúži si hlbší a všestranný rozbor.

- c) Vyslanectvo vie, že sa Praha [na tom] podieľa. Preto sa bude dávať pozor. Ak by sa urobili chyby, povie sa: Kritizovať vedeli, no nevedeli to robiť lepšie.
- d) Medzi predpokladanými opatreniami propagačného oddielu sú aj také, čo majú eminentne politický charakter. (Prejav štátneho prezidenta v prípade obsadenia Banskej Bystrice, rozhodnutia parlamentu atď.) Ich propagandistická upotrebitelnosť, ktorú oddiel predpokladá, no nevytvára, je zaručená iba vtedy, ak sú, čo do obsahu, politicky správne. Je žiadúce, aby spolupracovala osoba, ktorá sa vyzná najmä v ústavnoprávnych záležitostiach Slovenska a má prehľad o politickom vplyve takých štátoprávne významných aktov v Európe.

Úvahy o potrebných parlamentných uzneseniach

1. Vláda predstúpi pred parlament s vyhlásením, ktoré prakticky je zhrnutím prezidentovho prejavu.
2. Parlament odhlasuje štátne vyhlásenie. Približný obsah:
 - a) Slovenský štát je výrazom a nositeľom slovenského národného uvedomenia a vôle po samostatnosti.
 - b) Predošlé štátoprávne vzťahy s inými národmi a štátmi sa tým navždy anulujú.
 - c) Jediným a výlučným zákonným reprezentantom slovenského štátu je prezident a slovenská vláda.
 - d) Parlament potvrdí nárok a príslušnosť prezidenta a slovenskej vlády na autoritu a vládu na celom štátnom území Slovenska.

Navrhovateľ toto štátne vyhlásenie pred parlamentom podrobne odôvodní.

Toto rozhodnutie sa cirkulárnou nótou slovenského ministerstva zahraničných vecí dáva na vedomie mocnostiam, s ktorými má Slovensko diplomatické styky.

V odôvodnení sa poukáže aj na tzv. pakt medzi Benešom a Moskvou z 12. decembra 1943, aj v nóte bude o tom zmienka.

3. Slovenský parlament sa uznesie poďakovať nemeckému wehrmachtu za poskytnutú pomoc a znovuzriadenie štátnej autority v samostatnom Slovensku. Obsahuje aj zmienku o spoločných názoroch na Európu.

4. Parlament sa uznesie zriadiť osobitný súdny dvor na odsúdenie zvláštnych trestných činov politického charakteru, ako je účasť, podpora, trpenie atď. povstania. Treba vypracovať ohraničenie skutkového stavu, zloženie a kompetenciu súdneho dvora vzhľadom na normálne trestné právo.

Tézy prejavu štátneho prezidenta po predpokladanom dobytí Banskej Bystrice

Sledujeme dva hlavné ciele:

a) Upevnenie vlastnej slovenskej línie, akési spytovanie svedomia a vyjasnenie stanoviska (vnútropoliticky).

b) Názory, ktoré možno využiť v európskej politike, antibolševické, najmä také, ktoré pôsobia na amerických Slovákov a dajú sa používať proti Rooseveltovi (zahraničnopoliticky).

Ad a:) Prejav sa uskutočňuje z príležitosti významnej udalosti. Je koniec so strašiakom. Takzvané „obnovené Československo“, v skutočnosti predvoj Sovietov, sa skončilo. Slováci sú zase pánmi na svojom území.

Z tejto príležitosti [sa vynára] vážna otázka, na ktorú si žiadajú odpoveď tisíce obetí, ako to bolo možné. Išlo tu naozaj o pravé tendencie slovenského národa?

Nie, práve naopak. Ak sa pýtame, kedy a z akých dôvodov vzniklo sebauvedo-

menie Slovákov v Česko-Slovensku, ukazuje sa na protirečenie, ktoré vznikalo na Slovensku Benešovou politikou priateľskej k boľševikom.

707

Spomienka na veľkú Hlinkovu kampaň roku 1937 proti boľševizmu a proti Benešovmu paktu s Moskvou.

Vtedy bolo vidno, čo znamená žiť v štáte, ktorého vedenie robí zahraničnú politiku, ktorá je v protirečení s domácim obyvateľstvom. Odpor proti vtedajšej pražskej slobodomurárskej boľševizujúcej politike mocne povzbudzoval slovenské národné sebauvedomenie. Vtedy padlo rozhodnutie stoj čo stoj urobiť Slovákov pánmi nad slovenskými záležitosťami. Boli to Hlinkove myšlienky, ktorého netreba hájiť pred tvrdením, že je „nacistickým agentom“. Odtiaľ vedie cesta k slovenskej samostatnosti. O tomto probléme sa odvolávame na žilinský prejav štátneho prezidenta. Z tých čias sa datuje aj konštruktívny a pozitívny vzťah k nemectvu. Poukázať na spoločný front autonomistov v pražskom parlamente. Osobitne [sa] potom [vyzdvihujú] priateľské vzťahy s karpatonemeckou menšinou.

Tým sa obnovila línia, ktorá existovala už v 19. storočí. Lebo už v revolúcii roku 1848 sa vodcovia slovenského národa obrátili na Viedeň a odtiaľ dúfali v pomoc pre svoje národné snaženie. Dokonca Hodža začal svoju politickú kariéru v úzkom súlade s arcikniežatom, náčelníkom trónu Františkom Ferdinandom. Slovensko-nemecké priateľské vzťahy teda majú významnú tradíciu, ktorá existovala dávno pred národným socializmom.

Veľkonemecká ríša len vyvodila dôsledky z týchto tradícií z 19. storočia a národnostnej politiky Česko-Slovenska.

Kto tvrdí, že samostatné Slovensko je nacistickým výmyslom, je ignorant. Je stoj čo stoj nutné, aby si slovenský národ a slovenská inteligencia uvedomili túto vývojovú líniu a tradíciu.

Z toho všetkého vyplýva, že povstalecké hnutie nebolo výrazom pravých slovenských tendencií, ale ich najsilnejším odporcom. Práve pretože nebol protiklad medzi Nemcami a Slovákami, operovalo sa s neškrupulóznym výmyslom prezidentovho zavraždenia a pokúšalo sa predstaviť práve tú moc ako zničiteľa slovenskej slobody, ktorá bola jej pôvodcom a garantom.

Nové myšlienkové pochody

Usmernenie prvej vražednej vlny proti tunajšej nemeckej národnostnej menšine bolo iba dobrým šachovým ťahom v národnom háve. Nemci mali byť nepochybne len prvou vrstvou, po nich mali nasledovať domáci Slováci² a ich vedenie. Poučenia z Katyna (kde okrem iných bol aj slovenský odborník) to dokazujú. Je jasné, že v slovenskom povstaní išlo o časť tej veľkej akcie na boľševizáciu Európy, ktorá prebieha od Talianska cez Balkán až do Fínska, ktorá hrozí vo Francúzsku a chystá sa zapáliť požiar znovu v Španielsku. Nacionálnymi heslami sa malo Slovensko vtiahnuť do tohto podniku. Tým by sa dala jeho budúcnosť napospas. Základy Slovenska sú kresťanské a európske. Katolicizmus je tu udomácnený a s dejinami nášho národa hlboko spätý. Treba však aj evanjelickým Slovákom pripomenúť, čo zrejme úplne zabudli. Viera, ktorú vyznávajú, neprišla na svet v Moskve, ale vo Wittenbergu, a ak sa dnes správajú protinemecky, tak ignorujú skutočnosť, že práve aj oni sú dôkazom pre príslušnosť Slovenska do strednej Európy. Pre našich krajanov v Amerike je v tejto súvislosti dôležité vedieť toto:

1. Samostatnosť nášho štátu nie je ohrozená. Ríša ju svojho času vytvorila a zaručila a iba jej pomocou sa zase zabezpečuje. Je to boľševizmus, ktorý ju ohrozuje, s ktorým Spojené štáty vraj bojujú za slobodu Európy.

² V origináli „bodenständig“.

Nie je to nezvyklý, ale skôr normálny jav, že sa mladé štáty, ktoré ešte nemajú pevnú tradíciu, dostávajú do vážnych kríz. Nie je rozhodujúce, že sa do krízy dostávajú. Jediné rozhodujúce je, ako sa s ňou vypořádajú a s akými rozhodnutiami z nej vychádzajú. Slovensko je presvedčené, že sa pravé sily európskej kultúry, ktoré sa teraz vyburcovali k rozhodujúcemu odporu, presadia, a je rozhodnuté, prispieť na to pre vlastné blaho, ako aj pre blaho Európy.

SÚA Praha. S 110-5-47/182—188. Strojopis. Originál. (Z nemčiny preložila IK.)

446

1944, október 16. Banská Bystrica. — Uznesenie predsedníctva Slovenskej národnej rady o vzťahu SNR k čs. vládnemu delegátovi.

1. V otázke vzájomného pomeru domáceho a zahraničného odboja zaujala SNR zásadné stanovisko vo svojom jednomyseľnom plenárnom uznesení zo dňa 29. septembra 1944.¹ V tomto uznesení, ktoré delegácia SNR osobne predostrela prezidentovi a vláde ČSR v Londýne a ktoré pripojujeme, je z našej strany určený pomer medzi čs. vládou v Londýne a SNR. Podľa tohto uznesenia SNR vykonáva, poťažne bude vykonávať celú zákonodarnú, vládnu a výkonnú moc na celom území Slovenska v jeho predmníchovských hraniciach, a to bez ohľadu na to, či jednotlivé časti Slovenska budú oslobodené vlastnými silami alebo spojeneckými armádami.

2. Nastalými zmenami mení sa funkcia a rozsah činnosti vládneho delegáta, pokiaľ ide o územie Slovenska. Vládneho delegáta, resp. člena vlády považujeme za prostredníka medzi SNR a prezidentom Republiky a čs. vládou v Londýne, ako aj za prostredníka medzi SNR a veliteľstvom sovietskych vojsk podľa československo-sovietskej zmluvy.

Vo všetkých otázkach, v ktorých podľa uznesenia SNR zo dňa 29. septembra 1944 by sme sa obracali na prezidenta republiky a čs. vládu, ako i vo všetkých otázkach, v ktorých vzájomné informovanie a spolupráca medzi činiteľmi domáceho a zahraničného odboja sú potrebné alebo želateľné, budeme sa obracať na vládneho delegáta, resp. člena vlády, ktorému za týmto účelom SNR zriadi a bude udržiavať kanceláriu pri svojom Predsedníctve.

3. Najuššiu spoluprácu vládneho delegáta a jeho politických poradcov so Slovenskou národnou radou si želáme a vítame a za tým účelom navrhujeme, aby sa vládny delegát, resp. člen vlády zúčastňoval pravidelne na zasadnutí Predsedníctva a Sboru povereníkov SNR a okrem toho spolu so svojimi politickými poradcami aby sa zúčastňoval plenárnych zasadnutí SNR.

4. Žiadame preto, aby v tomto zmysle bol dekrét prezidenta republiky o vládnom delegátovi, pokiaľ ide o územie Slovenska, pozmenený.

Toto uznesenie dávame na vedomie²

1. vládnemu delegátovi p. ministrovi Františkovi Němcovi,
2. prezidentovi republiky a čs. vláde v Londýne,
3. delegátom SNR v Londýne pp. L. Novomeskému a J. Ursínymu.

ASNR Bratislava. SNR, 1944. Predsedníctvo SNR 16. 10. 1944. Originál. Strojopis, originál.

¹ Viď dokument čís. 372.

² SNR poslala uznesenie rádiotelegraficky do Londýna s prosbou, aby bolo doručené prezidentovi, vláde a delegátom SNR Novomeskému a Ursínym. (VHA Praha. Západ I, HV Londýn, 9/3/4. Dep. O 101716/44. Záznam dešifrovanej došlej depeše. Strojopisný priepis.)